

ЦПАСРХ № 125/21.08.2017

РЕЦЕНЗИЯ
НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ПРОФ. КРАСИМИР ЛАЗАРОВ
ПЕТКОВ, ДОКТОР

НА ТЕМА

**"ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ФАКТОРИ,
ДЕТЕРМИНИРАЩИ ВЪРХОВИТЕ СПОРТНИ ПОСТИЖЕНИЯ НА
БЪЛГАРСКИТЕ ФЕХТОВАЧИ В ПЕРИОДА 1950 – 1990 г." ЗА
НАУЧНА СТЕПЕН "ДОКТОР НА НАУКИТЕ"**

РЕЦЕНЗЕНТ: ПРОФ. ГЕОРГИ ВЕЛКОВ КОЛЕВ, ДИН

Настоящата рецензия е подчинена на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, а именно – дисертационният труд по ал. 2 трябва да съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни или научноприложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката, както и на конкретизацията в Правилника на НСА (чл.6, ал. 1) – респективно в научната област на физическото възпитание, спорта и свързаните със спорта и общественото здраве дейности.

Кандидатът за научната степен отговаря на изискването на Чл. 12. от ЗРАСРБ: *Научната степен "доктор на науките" се придобива от лице с образователна и научна степен "доктор".*

Проф. д-р Красимир Лазаров Петков всепризнато е публична личност, която е оставила ярки следи в досегашния път на своя живот, който неразривно е свързан със спорта: *състезателна дейност, образование и кариера, треньорска и преподавателска реализация, обществени и научни изяви*, и всичко това безрезервно отдадено на неговия любим спорт – фехтовката. Следователно *идеята* и избора на *темата* на дисертационния труд са напълно разбираеми и заслужават нашите адмирации, защото обобщаването на богатия спортен и житейски опит, и спортологично познание е най-доброто послание към идните поколения.

Задълбоченото и детайлно изучаване структурата на спортната подготовка на фехтовачите от трите вида оръжие и направените заключения и формулировки на основни съвременни постановки за начините на комплексна подготовка във фехтовката обогатяват нейната теория и несъмнено ще допринесат за връщането ни в световната фехтовка, за отвоюването на нашия престиж, което прави темата

особено **актуална**. Апропо, в този дух показателни са последните постижения на младите български фехтовачи, за които принос има и автора на рецензията труд, като активен фактор в този спорт.

В гносеологически аспект дисертационния труд е изграден върху основите на познанието за възникването и еволюцията на фехтовката в сложна плетеница на търсене на основните фактори, които са детерминирали спортните постижения на българските фехтовачи в близкото минало. Приемаме тази основна постановка като главна причина проф. д-р Красимир Петков да спре своето внимание върху **структурата** на своя научен труд. Тя е **четирикомпонентна** – в първите три глави де факто се съдържат теоретичната, методологичната и аналитичната част на дисертационния труд, а четвърта глава определяме като резултативна. Там намираме синтезираните изводи, препоръки и представянето на приносите.

Общият обем на дисертационния труд е 325 страници, от които 226 са основна част, а останалите 99 са 30 приложения. Текстуалната част е обогатена от 118 фигури, 6 схеми и 16 таблици. За разработване на теоретичните основи на дисертацията са проучени 415 литературни източника, от тях 196 на български, 74 на латиница, 11 интернет сайта и 134 от периодични издания.

Обстойното и задълбочено изследване на дисертационния труд ми позволява да определя, че той се отличава с *конвергентен, дивергентен* и отчасти *иновационен характер*.

Конвергентният (*събирателски*) характер се предопределя от анализа и обобщението което проф. д-р К. Петков е направил на емпиричен материал в който засяга период от 40 години. Събрани са достатъчно данни от официалните исторически документи и състезателни протоколи на БФФ и международни институции, които имплицитно осветляват генезиса на спортните постижения в трите вида оръжие от 1950 до 1990 г.

Дивергентният (*разпространителски*) характер на дисертационния труд се определя от доказването в него на възможността за трансфер на методи и инструментариум от един отрасъл на науката в друг. Типичен пример в това отношение е използването на инструментариум за статистическата обработка на авторовата емпирична информация. Получените резултати са подложени на нормализация, за да се оценят и сравнят количествено данните между различните оръжия – в стандартни отклонения от средните стойности. Фактически става въпрос за регресионни методи, които се използват най-вече в сферата на финансите,

модата и икономиката най-общо казано. Графически *тренда*, т.е. тенденцията, се представя от индекса на относителната сила (Relative Strenght Index - RSI), който по същество представлява осцилатор – определен тип линия. На фигурите в ДТ на практика се представят колебанията на тренда, които проф. д-р К. Петров представя с термина „*Detrend*“. В същността си това представлява процеса на премахване на ефекта от натрупването на набор от данни и тенденцията да се показват само абсолютните промени в стойностите. В същото време това епозволило идентифицирането на потенциални циклични модели при участието на българските фехтовачите в състезанията от вътрешния и международния спортен календар.

Иновационният характер на дисертационния труд в различни аспекти и степен се осветлява от признатите *приноси*, за които ще стане въпрос в края на настоящата рецензия.

- *Структурни и съдържателни анонси към предговора на дисертационния труд*

Като заставам на позициите, че става въпрос за научна тематика, считам за по-правилно използването на понятията *въведение* или *увод*, докато *предговора* еприсъщ за художествената литература. Така или иначе, предговорът(увода), като встъпителен раздел към основния текст, е постигнал своите основни цели: *дава представа за труда и предизвиква интересу читателя.*

Намирам за правилен подхода на проф. д-р К. Петков към т. нар. „*разширен вариант*“ на предговора, който в случая се явява „*методологическото огледало*“ на ДТ. В него обаче, не открих отражението на същността на *научния проблем* (The Research Problem), т.е. основният въпрос, или група въпроси, отговорите на които трябва да намерим в основните текстове на ДТ. Всъщност това силно корелира с правилното определяне на хипотезата на изследването и особено с доказване впоследствие на иновативността на цялостната научна разработка.

Друг липсващ елемент към предговора е уточняването на *понятийния апарат* на изследването. Той може да се позиционира към края на първа глава, или в началото на втора, но във всеки случай щеше да бъде в полза на представената сложна тема и да улесни възприемането на изобилстващите сложни теоретични и методологични постановки.

- *Оценка на работната хипотеза*

В ДТ тя е представена така: *Работната ни хипотеза изразява нашето предположение, че научният подход към идентифициране на основните фактори, детерминиращи върховите спортни постижения на българските фехтовачи, се основават на анализа на вътрешните и международните състезания.*

Без съмнение формулираната хипотеза може да бъде определена като *гносеологическа* (теоретико-познавателна) и *описателна* – проверката ѝ не изисква активно въздействие върху обекта, и още: хипотезата е релативна с темата, целта, предмета и обекта на изследването. Все пак, дори многократният ѝ прочит оставя чувството за нещо неясно. Стигнах до извода, че има някакво редакторско несъответствие. Според мен хипотезата на изследването трябва да е:

Предполагаме, че научният подход при анализа на тренда на спортните резултати във времето на българските фехтовачи от вътрешните и международните състезания, ще разкрие основните фактори които детерминират върховите динамики.

Първа глава – ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ПРОБЛЕМА е композирана в шест параграфа, където са разкрити теоретичните основи на проблема които обхващат: историческите аспекти за появата и развитието на спортната фехтовка; факторите регламентиращи състезателната дейност; институционализирането на състезанията с *рапира, шпага, сабя* и характерните особености на състезателна дейност на фехтовачите. Разкрити са закономерностите за развитието на спортната фехтовка, изведени са теоретични обобщения и е формулирана работната хипотеза, за която вече изложих своя коментар.

Без да омаловажавам останалите параграфи, за нас в тази глава с най-високо факторно тегло са параграфите I.2. и I.6.

Параграф I.2. Фактори, регламентиращи състезателната дейност във фехтовката. Тук е представен задълбочен литературен обзор и теоретичен анализ, а в *схема 3* е представена *структурата на състезателната дейност на фехтовачите.*

Параграф I.6. Характерни особености на състезателна дейност на фехтовачите.

В тази част на ДТ ценност представляват обобщените (според множество водещи автори) най-информативните критерии за оценка на технико-тактическото майсторство на фехтовачите, гарантиращо висока резултатност, а именно: *маневреното придвижване по фехтовалната пътека с цел маскиране началото и характера на своите действия,*

избиране на подходящи моменти за начало на атака, контраатака и защита, избиране на момент от далечна дистанция за действие, нападение и защита, позиционна борба, създаваща за противника дефицит от пространство и време за подготовка на неговите действия.

Изтъква се, че ориентирането в пространството и времето, възприемането и преработката на информацията, взимането на решения и осъществяването на действия в състезания са усложнени от подвижния емоционален фон.

Затова – изтъква проф. д-р К. Петков – при построяване на подготовката на спортиста и за оптималното развитие на адаптационните механизми към резултатна състезателна дейност е необходимо щателно да бъдат отчетени структурата и характера на предстоящите състезания и актуалните правила на съдийството.

Състезателната дейност на фехтовачите е представена графично на **схема 5**. Според автора, анализът на състезателната дейност на висококвалифицираните фехтовачи разкрива, че съществено влияние за резултатността на боя оказват *времените и дистанционните* характеристики. Извършения литературен обзор подпомага проф. д-р К. Петков да установи, че *...независимо от широкия обхват на специализираните изследвания и публикации, не открихме изследване, отнасящо се до идентифициране на основните фактори, които детерминират върховите спортни постижения*. И още нещо в този аспект – *....съществуването на различни направления не ни убеди, че някой от изследваните фактори е доминиращ. Ето защо – допълва авторът – се наложи да направим класификация на факторите, които оказват влияние върху състезателната дейност и постигането на висок спортен резултат*. Тези фактори: **външни** и **вътрешни**, влияят най-силно в процеса на състезателната дейност във фехтовката. Синтезирано са представени в табл. 5.

Табл.5.

ВЪНШНИ ФАКТОРИ		ВЪТРЕШНИ ФАКТОРИ
1.	Географско положение, (контингент, държава)	Физически
2.	Часово време, климатични особености, (температура и влажност на въздуха)	Физиологични
3.	Спортно съоръжение (вид на залата, отопление, климатизация, локация, осветеност и обем),	Психически
4.	Конкурентност (брой участници и държави)	

Логично в този параграф ни се представя изработената от изследователя *система* за определяне на факторите, която се състои от четири части (представена в табл. 6.). Тук извършеното систематизиране е ценно в дидактически – практико-приложен аспект, но според нас не може да става въпрос за система, защото не са налице: компонентите ѝ, и функционалните връзки и зависимости между тях; цел; средства; методи; форми и т.н.ат. Встрани от нашето становище, безусловно подкрепяме аргументацията на проф. д-р К. Петков, че: *Голямото видово разнообразие на факторите, оказващи влияние върху състезателната реализация в боя, води до неповторима и специфична за фехтовката динамика и среда, което затруднява систематизирането на факторите в групи по общи признаци, които влияят върху спортния резултат. Ето защо, изготвянето и имплементирането* (б.а. – осъществявам, внедрявам в практиката.) *на научна класификация на детерминиращи фактори за реализацията в международни състезания се оказва твърде сложна задача.*

Анализираното съдържание на първа глава на ДТ разкрива в цялост сложността на проблема. В този дух ние подкрепяме автора, че тя се дължи на неизмеримостта на спортния резултат като количествена величина. От тези позиции приемаме научните методи за анализ на участията и класирането на състезателите в организираните от БФФ състезания за ВСК (вътрешен спортен календар) и МСК (международен спортен календар).

Като неизползвани резерви за оптимизирането на тази глава са възможностите за обединяването на някои параграфи, което би елиминирало повторемостта на сходни текстове – например 1.5. и 1.6.; описателното представяне на техническите средства; наситено използване на термини и понятия, които имат български изказ и др.

• **Глава втора** е озаглавена **ЦЕЛ, ЗАДАЧИ, МЕТОДИ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО**. По тази част на ДТ имам следното мнение:

○ първо - след избора на разширен вариант на предговора (увода), където вече коментирах изложените компоненти от методологическо естество: хипотеза, цел, задачи и т.н.ат., заглавието на главата би следвало да е съвсем друго и да отговаря на параграфите от II.2. до II.11., където се разглеждат особеностите на системата за провеждане на състезанията в по-

сочения период; общата характеристика на фехтовката у нас до 1944 г.; анализирани са резултатите от вътрешните първенства на рапира, шпага и сабя – мъже и рапира – жени, в периода от 1952 до 1990 г. Освен това са анализирани резултатите от състезанията на рапира, шпага и сабя – мъже, и рапира – жени, от международния спортен календар за времето от 1968–1990 г.

○ второ – в сегашния вариант не са изложени методологическите основи, независимо, че от съдържанието става ясно, че това са холистичния и системният подход (системно-структурен и системно-функционален), непълно е осветлена приложената комплексна методика – например детайлизация на статистическите методи; описание на ограничаващите изследването фактори.

• **Третата глава** съдържа обобщения анализ и оценка на резултатите от вътрешните и международните състезания на рапира, шпага и сабя – мъже, и рапира – жени, за периода от 1968 до 1990 г. и теоретичен анализ на първенствата.

• *Обобщенията на изследователския труд, изводите, научните приноси и препоръките са посочени в четвърта глава.*

Резултатите от изследванията на проф. д-р К. Петков и техния анализ потвърждават работната хипотеза, че основните фактори, определящи върховете спортни постижения на българските фехтовачи за периода 1950–1990 г., са непосредствено свързани със силата на взаимовръзките на интегралните обективни и субективни индикатори на активната спортна дейност и съществуват възможности за създаване на обективни критерии за развитието на фехтования спорт в Република България, на вътрешно и на международно ниво.

В резултат целокупната изследователска, аналитична и синтетична научна работа по ДТ води до формулирането на седем парциални и генерални изводи. Те съответстват на поставените задачи и подхранват направените препоръки към ММС, Българската федерация по фехтовка, НСА „Васил Левски” и спортните клубове за необходимостта да предприемат необходимите стъпки за публикуването и популяризирането на документи и материали за постигнатите спортни резултати във фехтовката у нас и в чужбина, както и тяхното съхраняване.

• **Авторефератът** отразява съдържанието на десертационния труд и основните теоретико-методични и приложни приноси.

• **Научноприложни приноси на дисертационния труд**

Идентифицираните от проф. д-р К. Петков 12 научно приложни приноси търпят ревизия и окрупняване в следния вариант:

1. Издирен, систематизиран и архивиран е ценен 20 годишен фактологичен материал за развитието на българската фехтовка подчинена на действащата до 1990 година Система за предолимпийска подготовка на българските спортисти.

2. Проектиран е модел за обработване и анализиране на данни от състезанията по фехтовка с който са анализирани всички класирания в републиканските първенства, Купа България и международни състезания за периода 1970 – 1990 г. и на тази база е разработена *концепция за оценката* на техните изяви на международната пътека;

3. Осъществен е ретроспективен и диагностичен анализ на характерните особености на развитието на фехтовалния спорт у нас в периода 1970–1990 г., което позволява за първи път в теорията на българската фехтовка да се разработи класификация на главните фактори, стоящи в основата на нетрадиционното изследване на спортния резултат и е предложен нов модел за това.

4. На основата на ретроспективните и паралелно с това на актуални теоретични обобщения за еволюцията на фехтовката в Република България са селектирани нови знания.

Заключение

Като отчитам приносите и постиженията в рецензирания дисертационен труд, предлагам на уважаемото научно жури да гласува положително за даване на проф. Красимир Лазаров Петков научното звание „Доктор на науките“

17. 08. 2016 г.

(проф. Георги Велков Колев, д.ик.н)

Подпис:

